

10 minut później: wiolonczela

(Ten Minutes Older: Cello)

REŻYSERIA

**BERNARDO BERTOLUCCI, MIKE FIGGIS,
JIRÍ MENZEL, ISTVÁN SZABÓ, CLAIRE DENIS,
VOLKER SCHLÖNDORFF, MICHAEL RADFORD,
JEAN-LUC GODARD**

W KINACH OD 11 CZERWCA 2004

DYSTRYBUCJA W POLSCE

GUTEK FILM

ul. Zamenhofska 1, 00-153 Warszawa

tel.: (+4822) 536 92 00, fax: (+4822) 635 20 01

e-mail: gutekfilm@gutekfilm.pl <http://www.gutekfilm.pl>

zdjęcia w sekwencjach łączących nowele
Yang Shu

montaż
Peter Christelis

muzyka
Paul Englishby
wykonanie
Claudio Bohórquez

dźwięk
Paul Paragon

producenci
Nicolas McClintock
Nigel Thomas
Ulrich Felsberg

produkcja
Road Movies
Ten Minutes Older Ltd.
Odyssey Films
Matador Pictures
Atom Films

Niemcy / Wlk. Brytania / USA
rok produkcji: 2002
czas trwania: 95 minuty
kolor – Dolby – 1:1,85

Na 10 minut później: wiolonczela składają się nowele:

OPOWIADANIE O WODACH

(HISTOIRE D'EAUX)

scenariusz i reżyseria

Bernardo Bertolucci

zdjęcia

Fabio Cianchetti

muzyka

wykorzystano utwory

Banneka Sasor

S. Mathur / R.V. Bhatt / B. Miranda

C'est irreparable – Un anno d'amore

Ferrer / Verlor / Mogol / Testa

O Saathi Re

Anandji

Speraze perdute

A. Morelli

montaż

Jacopo Quadri

dźwięk

Tommaso Quattrini

scenografia

Metka Kosak

kostiumy

Louise Stjernsward

obsada

**Valéria Bruni Tedeschi, Amit Arroz, Tarun Bedi, Maria Ludovica Bernardi,
Chiara Mastali, Jabedul Azad, Zohirul Azad**

producent

Massimo Cortesi

NAJWYŻSZA PORA!

(ABOUT TIME 2)

scenariusz i reżyseria

Mike Figgis

zdjęcia

Mike Figgis, Danny Cohen, Lucy Bristow, Albert Kodagolian, Kristin McMahon

muzyka

wykorzystano utwory

Chalesa Ivesa

Franza Schuberta

dźwięk

Mark Tucker

scenografia

Michael Howells

kostiumy

Dinah Collins

obsada

**Mark Long, Alexandra Staden, Dominic West, Howard Gooney, Maria Charles,
Daniel Tookey, George Keane, Lisa James**

producenci

Louisa Garnier

Louis Figgis

CHWILA
(ONE MOMENT)

scenariusz i reżyseria
Jirí Menzel

muzyka
Leos Janáček

montaż
Zdenek Patocka

obsada
Rudolf Hrusínsky

wykorzystano fragmenty filmów
Adéla jeste nevecerela (1977)
Báječní muzi s klikou (1978)
Barbora Hlavsová (1942)
Cest a sláva (1968)
Dym bramborové nate (1976)
Hostinec u kamenného stolu (1939)
Jak sufiade milión (1966)
Kasari (1958)
MIhy na Blatech (1943)
Noc Rozhodnutí Poslusne hlásím (1957)
Postriziny (1980)
Predtucha (1947)
Pancho se zení (1946)
Rozmarné léto (1967)
Slavnosti snezenek (1984)
Smrt na Cukrovém ostrove(1961)
Studujeme za skolou (1939)
Skola otcu (1957)
Tajemny hrad v Karpatech (1981)
Tri veteráni (1983)
Vera Lukásová (1939)
Ves v pohranicí (1948)
Vesnicko má stredisková (1985)
Zacátek Dlouhého Podzimu (1990)

producent
Filip Sirovy

produkcja
Armada Films

10 MINUT PÓŹNIEJ
(TEN MINUTES AFTER)

scenariusz i reżyseria
István Szabó

zdjęcia
Lajos Koltai

obsada
Ildikó Bánsági, Gábor Máté

współpraca
Tilman Büttner
Zsuzsa Borvendég
Zsuzsa Csákány
Erzsébet Forgács
László Janicsek
Gabriella Prekop
István Sipos
Zsuzsa Stenger
Gábor Tényi
Gábor Koscó
Viktória Szávai

producent
Lajos Óvári

produkcja
ISL Film KFT

W DRODZE DO NANCY
(VERS NANCY)

scenariusz i reżyseria
Claire Denis

zdjęcia
Agnès Godard, Lionel Perrin, Léo MacDougall, Tony Chapuis

muzyka
Brice Leboucq

montaż
Emmanuelle Pencialet

dźwięk
Jean-Louis Ughetto, Paulin Sagna

obsada
Jean-Luc Nancy, Ana Samardzija, Alex Descas

produkcja
Why Not Productions

OŚWIECENIE
(THE ENLIGHTENMENT)

reżyseria

Volker Schlöndorff

scenariusz

Max Frye w oparciu o dzieła Św. Augustyna

zdjęcia

Tilman Büttner, Andreas Höfer

montaż

Peter Przygodda, Oliver Weiss

muzyka

wykorzystano utwory

The Fly

Paul Englishby

Wie ein Stern

Georg Schmiedecke / Dieter Lietz

Keep the World Locked Out

Christian Fuchs

Never Before

Hans Platzgumer

dźwięk

Max Meindl

obsada

**Bibiana Beglau, Irm Herrmann, Mario Irrek, Toks Körner, Günther Zschäckel,
Gary Smith**

producent

Karsten Brünig

produkcja

International Production Services GmbH

UZALEŻNIENI OD GWIAZD
(ADDICTED TO THE STARS)

reżyseria i scenariusz
Michael Radford

zdjęcia
Pascal Rabaud

muzyka
Jocelyn Pook

montaż
Lucia Zucchetti

dźwięk
Ben Norrington, Sven Tait

scenografia
Christina Moore

kostiumy
Janine Temime

obsada
**Daniel Craig, Charles Simon, Roland Gift, Branka Katic, Claire Adamson,
Louise Mahoney, Daisy Beaumont**

producent
Soledad Gatti-Pascual

produkcja
The Bureau

W MROKU CZASU
(DANS LE NOIR DU TEMPS)

reżyseria

Jean-Luc Godard

scenariusz

Anne-Marie Miéville

zdjęcia

Julien Hirsch

muzyka

wykorzystano utwory

Spiegel im Spiegel

Arvo Pärt

Song

Anne-Marie Miéville

kierownictwo artystyczne

Anne-Marie Miéville

dźwięk

François Musy, NSM Son

wykorzystano fragmenty filmów

For Ever Mozart (1996)

Made in U.S.A. (1966)

Le Petit Soldat (1960)

King Lear (1988)

Le Colonne Chamanov (1996)

Il Vangelo secondo Matteo (1964)

Vivre sa vie Film en douze tableaux (1962)

The Old Place (2002)

Ivan grozni (1944)

produkcja

Péripheria Suisse

10 minut później: wiolonczela jest drugą, po *10 minut później: trąbka*, odsłoną jednego z najbardziej niezwykłych przedsięwzięć filmowych ostatnich lat. To film nowelowy, do którego realizacji zaproszeni zostali najwybitniejsi współcześni reżyserzy: Bernardo Bertolucci, Mike Figgis, Jirí Menzel, István Szabó, Claire Denis, Volker Schlöndorff, Michael Radford oraz Jean-Luc Godard (ich filmy znalazły się w *10 minut później: wiolonczela*) oraz Wim Wenders, Spike Lee, Chen Kaige, Jim Jarmusch, Victor Erice, Werner Herzog, Aki Kaurismaki (*10 minut później: trąbka*).

Filmy nowelowe były popularne w latach 60-tych w europejskich kinach z repertuarem artystycznym. Zbiór nowel łączy najczęściej jeden motyw. Historie w nich opowiedziane mogą dziać się w jednym mieście – jak nowofalowa kolekcja *Paris Vu Par...*, albo koncentrować się wokół jednego źródła – jak hołd dla Edgara Allana Poe *Spirits of the Dead*, czy dotyczyć jednego, szczególnie nośnego wątku – dobrym tego przykładem jest *11'09"01*.

W *10 minut później: wiolonczela* każdemu ze znakomitych twórców dano dokładnie dziesięć minut i całkowitą wolność artystyczną na skonstruowanie i przeniesienie na ekran swoich osobistych interpretacji CZASU. Reżyserzy zaproszeni do udziału w projekcie wykorzystują filmowe medium w sposób innowacyjny i prowokacyjny, zajmując się wszystkimi ludzkimi doświadczeniami: narodzinami, śmiercią, miłością, seksem, historią. Indywidualne, niepowtarzalne dzieła tych reżyserów połączone w jeden film zyskują nowe znaczenie i stają się dla kinomanów intrygującym, ekscytującym przeżyciem.

Inspiracją do powstania filmu Bertolucciego *Histoire d'Eaux* była indiańska przypowieść: mistrz przechadza się ze swym uczniem, Naradą, po skąpanym w słońcu dziedzińcu. Zatrzymuje się pod drzewem i mówi do Narady: „Jestem spragniony, czy możesz przynieść mi kubek wody?”.

Młody uczeń idzie do studni, gdzie spotyka dziewczynę. Od pierwszego spojrzenia podobają się sobie. Młodzieniec pomaga jej wrócić z wodą do wsi.

Biorą ślub. Rodzą im się dzieci. Mijają lata. Głowy obojga przyprósza siwizna. Na wioskę spada okropna plaga, zabijając po kolei jej mieszkańców, umierają także żona i dzieci Narady. Ten błąka się bez celu po gościńcu i widzi swojego mistrza, stojącego pod drzewem, który zwraca się do niego słowami: „Tak długo zajęło ci przyniesienie mi wody? Czekam tu już cały ranek”.

Film Mike'a Figgisa *About time 2* opowiada o braku ciągłości pamięci. Za pomocą podzielonego na cztery części ekranu pokazuje przeszłość i przyszłość przez pryzmat chwili obecnej. Film ten jest nieprzerwanym, dziesięciominutowym ujęciem z czterech kamer ustawionych w czterech połączonych ze sobą pokojach. Każdy fragment dzieje się w innym okresie czasu – lata 50-te, 60-te, chwila obecna, oraz przyszłość, rok 2040. Pamięć przesycona jest tu seksualną nostalgią, bólem i skrucą. Jest to swego rodzaju hołd złożony takim ludziom jak Samuel Becket, Ed Kienholz, George Segal.

Jirí Menzel nakręcił film *One Moment*, w którym przeciwstawia codzienne życie słynnego aktora scenom z filmów, w których zagrał. Jest to studium fizycznego procesu starzenia się i jednocześnie zapis historii kina. To opowieść o człowieku, który w miarę wcielania się w kolejne postaci filmowe stopniowo traci poczucie własnej tożsamości. Przeplatanie się zwykłego, codziennego życia z dramatycznymi scenami ze starych filmów przesycone jest ulotnym, subtelnym i nostalgicznym humorem, który jest charakterystycznym znakiem wszystkich filmów tego czeskiego reżysera.

Film Istvána Szabó *Ten Minutes After* można streścić tak: w typowym, średnio-zamożnym domu kobieta, nakrywa stół do uroczystej kolacji. Stawia na nim świece i urodzinowy tort. Za chwilę jej życie ulegnie całkowitej przemianie. Dziesięć minut później zostaje oskarżona o usiłowanie zabójstwa...

Claire Denis w swojej noweli *Vers Nancy* przedstawia filozofa Jeana-Luca Nancy rozmawiającego w pociągu z jedną ze swoich uczennic, Aną Samardzią. Ana nie jest Francuzką, ale mieszka w Strasbourgu, gdzie wykłada Jean-Luc. Tak zaczyna się ich rozmowa:

ANA: Kiedyś napisał pan, że w pewnym sensie każdy obcokrajowiec jest intruzem.

JEAN-LUC: To prawda i uważam, że pozostaje się intruzem dopóki nie uzyska się poczucia pełnego uzasadnienia swej obecności.

Volker Schlöndorff pokazuje w swojej noweli świat, w którym czas i wydarzenia pędzą nam na spotkanie, by następnie w mgnieniu oka przekształcić się we wspomnienia. Reżyser zastanawia się, w jakim czasie dokładnie się znajdujemy, czy można to wyjaśnić. Jednocześnie jest przekonany, że nie ma niczego bardziej znajomego i wszechogarniającego niż czas.

Bohatrem filmu Michaela Radforda *Addicted to the Stars* jest kosmonauta, który wraca z podróży do innej galaktyki, która trwała osiemdziesiąt lat świetlnych. Przechodząc przez rutynowe badania medyczne dowiaduje się, że jego ciało postarzało się zaledwie o dziesięć minut. W mieście, które z czasem stało mu się całkowicie nieznanym, stawia czoło konsekwencjom swego uzależnienia od gwiazd.

Jean-Luc Godard posługując się w *Dans le noir du temps* skomplikowanym montażem obrazów, typowym dla jego ostatnich, najbardziej nowatorskich dzieł, tworzy dziesięciominutowy film, będący złożonym, wyzywająco pięknym studium czasu.

WYWIAD Z PRODUCENTAMI FILMU NICOLASEM McCLINTOCKIEM, NIGELEM THOMASEM I ULRICHEM FELSBERGIEM

Jak doszło do powstania tego filmu?

Nicolas McClintock: Czytałem zbiór wykładów Italo Calvino pt. „Six Memos For The Next Millenium”, gdzie pisarz zacytował starego sycylijskiego gawędziarza, który powiedział coś, co mnie uderzyło: „w opowieści czas nie zabiera czasu”. Innymi słowy, w ramach opowieści nagina się czas, staje się on elastyczny. W filmach jest on najważniejszy (film to rzeźbienie czasu, jak mówił Tarkowski). Ja, jako dokumentalista, zastanawiałem się jak inni reżyserzy postrzegają to zagadnienie. To było sześć lat temu. Tytuł pochodzi od dwóch łotewskich dokumentalistów: Jurisa Podnieksa i Hertza Franka.

Nigel Thomas: Gdy trzy lata temu rozpoczęliśmy z Nicolasem współpracę, stworzyliśmy projekt dwóch pełnometrażowych kompilacji, które byłyby pokazywane w kinach. Takie zbiory filmowych nowel rzadko odnoszą sukces artystyczny, najczęściej poprzez swoją niespójność, dlatego zależało nam na stworzeniu pewnego określonego nastroju całości. Długo myśleliśmy nad koncepcją tego zbioru. Tak długo, że nasze pierwotne źródło finansów dość wcześnie zawiodło, wtedy na ratunek przyszedł Uli (Ulrich Felsberg). Wim (Wenders)

należał już do ekipy i bardzo nam pomógł przy pośrednictwie. Nie jestem pewien, czy Uli wiedział, że to wszystko potrwa aż tak długo.

Ulrich Felsberg: Usłyszałem wołanie o pomoc Wima Wendersa i Jima Jarmuscha, gdy ten projekt, który tak im się spodobał, napotkał trudności finansowe. Idea spodobała mi się już na samym początku, więc powiedziałem „Zróbmy to!” i wyłożyłem pieniądze.

Jak udało wam się przekonać tak wielu wielkich reżyserów?

NM: Ślepy upór! Wim Wenders, Bernardo Bertolucci, Werner Herzog i Jim Jarmusch odpowiedzieli nam bardzo szybko.

NT: To dzięki temu, że mieliśmy wsparcie paru kluczowych osób, takich jak Wim, czy Bernardo.

UF: Po prostu zwróciliśmy się do wielu reżyserów, których lubimy. Otrzymaliśmy głównie odpowiedzi pozytywne, choć niektórzy mieli już inne zobowiązania. Gdy zwerbowałem Wima, Bernardo, Wenera i Jima, wszystko poszło już z górki.

Co najbardziej przyciągnęło reżyserów: powrót do krótkiego metrażu, swoboda użycia czerni i bieli, jeśli było to potrzebne, czy wspólny motyw czasu?

NC: Wszystkie powyższe, a dodatkowo naprawdę spodobało im się posiadanie pełnej wolności artystycznej, możliwość eksperymentowania w obrębach tego tematu i budżetu.

NT: Zupełna wolność – w dzisiejszych czasach coraz o nią trudniej. Zawsze na karku siedzi ci jakaś wytwórnia. Zaoferowaliśmy im dziesięć minut na zrobienie dokładnie tego, co chcieli. Dzięki temu mieli pełną swobodę.

UF: Całkowita wolność, temat i zero presji! Wszystkim ten pomysł bardzo się spodobał. To coś, co kręci się w przerwie między większymi filmami, z małą ekipą; „możliwość swobodnej pracy i dzielenia się pomysłami”. Istvánowi (Szabó), Bernardo (Bertolucciemu) i wszystkim, z kim tylko rozmawiałem, bardzo podobał się pomysł pełnej, całotygodniowej koncentracji, a następnie natychmiastowego montażu – bez wielomiesięcznych przygotowań pod presją wielkich budżetów i ogromnych ekip.

Wszyscy mieli już jakiś pomysł i tylko czekali na wasz telefon?

UF: Niektórzy mieli w zanadrzu jakieś wymarzone projekty, które chcieli zrealizować od lat – obecnie nie ma popytu na filmy krótkometrażowe.

NM: Niektórzy z reżyserów mieli pomysł, nad którym pracowali od wielu lat. Paru chciało się nad tym zastanowić. Niektóre koncepcje zmieniały się w miarę upływu czasu.

NT: Jeśli chcieli z nami rozmawiać i współpracować, to z radością się zgadzaliśmy. Ostatecznie wszystko zależało od nich, to w końcu robią najlepiej.

Niespodziewanym nazwiskiem w pierwszej kompilacji jest Hiszpan, Victor Erice, zamiast np. Almodovara, Amenbara itp.

UF: To jego pierwszego zaproponowałem, gdy włączyłem się do projektu. Podobnie jak Nicolas, uwielbiam jego dzieła: „The Spirit of the Beehive”, „The Quince Tree Sun” itp. Złożyliśmy propozycję także innym hiszpańskim filmowcom, lecz – jak choćby Pedro Almodovar – byli zbyt zajęci swymi własnymi filmami.

NM: Zwerbowanie Victora było mistrzowskim posunięciem. Jest niesamowity! Kręci zaledwie jeden film na dziesięć lat. Każde z jego dzieł jest tak niezwykle, że towarzyszy ci przez kolejną dekadę – podobnie jest w wypadku „Lifeline.” Byłem naprawdę szczęśliwy, że zaangażował się w ten projekt. Od wielu lat nie nakręcił żadnego filmu, więc to był dla nas prawdziwy komplement.

NT: Bardzo nam pochwala, że zdecydował się z nami nakręcić film. Mogliśmy spróbować skontaktować się ze Spielbergiem, skierować się bardziej w stronę kina popularnego. O wiele

ciekawsze było jednak zwrócenie się do twórcy tak oryginalnego, filmowca, który na pewno stworzy coś ciekawego. Victor to reżyser reżyserów, w Hiszpanii jest wręcz czczony.

Który pomysł najbardziej was zaskoczył?

NT: Wszystkie są zaskakujące. Na przykład Spike Lee zmienił swój pierwotny zamiar i nakręcił dokument zamiast fabuły. Chciał powiedzieć coś o wyborach prezydenckich Bush/Gore, a będąc Spike'iem Lee miał świetny dostęp do wszystkich zainteresowanych. Niewielu ma jego wpływy i motywację.

NM: Każdy z tych filmów jest wyjątkowy: bardzo ciekawe było dla mnie obserwowanie, jak pracuje Victor Erice, jak wiernie trzymał się scenariusza. Wyobraził sobie tę opowieść i sfilmował ją dosłownie słowo po słowie. Z udziałem naturszczyków z wioski, blisko której kręcił. Prowadził przesłuchania chyba ze trzy tygodnie, zanim znalazł odpowiednią obsadę.

UF: Filmy te są niezwykle na swój własny sposób. W pewnym sensie wszyscy reżyserzy nakręcili jakby swoje wizytówki. Stworzyli dzieła naznaczone ich, niemożliwym do podrobienia, stylem.

Jaki był budżet każdego filmu? Jarmusch raczej nie kosztuje tyle samo, co plenery Herzoga, czy Wendersa.

NM: Wszyscy dostali ten sam limit.

NT: Zawsze jestem ostrożny, gdy zaczynamy mówić o liczbach. Wszyscy dostali pewną sumę maksymalną, której nie mogli przekroczyć, a która wystarczała na to, co chcieli nakręcić. To proste: „Damy ci X dolarów, a ty nakręcisz dla nas 10-minutowy film.” Oczywiście jest to ryzykowne, lecz całość udało się nad wyraz dobrze.

Wiele z tych filmów kręcono w tym samym czasie w różnych częściach świata...

NM: Udało mi się towarzyszyć większości z reżyserów podczas zdjęć – robiłem o tym dokument. W przeciągu dwudziestu dni przeżyłem coś niezwykłego - 7 dni w Pekinie z Chenem Kaige, spotkanie z Wimem Wendersem na pustyni kalifornijskiej i z Victorem Erice w górach północnej Hiszpanii...

NT: Podczas kręcenia drugiej kompilacji jest dwóch czy trzech dodatkowych reżyserów, którzy także równolegle tworzą swe filmy. Jesteśmy jakby zleceniodawcami, tak naprawdę kręcimy równolegle 15 filmów. Każdy z nich znajdował się przez parę tygodni w fazie wstępnej, potem następowały tygodniowe zdjęcia, a na koniec miesiąc post-produkcji.

UF: Budżet filmu krótkometrażowego dostarcza tyle samo kłopotów i zabawy, co pełnometrażowego. Oczywiście powstają dodatkowe problemy, jeśli na jeden parasol przypada więcej niż tuzin ludzi.

Znajdziecie czas na trzeci film?

NT: Póki co, dwa pierwsze filmy były dla nas niemałym wyzwaniem. Musimy najpierw dowiedzieć się, jak zostaną odebrane. Jeśli ktoś będzie chciał byśmy nakręcili kolejny, to chyba to zrobimy.

NC: Zróznicowanie tych dwóch jest chyba wystarczające. Gdy dokończymy drugi z nich, skoncentruję się na filmie dokumentalnym opowiadającym o kręceniu tych kompilacji, o czasie i o tych twórcach.

UF: Bernardo, Jim, Wim, Istvan, wszyscy świetnie się bawili! To było niezwykle przeżycie także dla nas, producentów. Najpierw jednak, gdzieś w lipcu/sierpniu musimy dokończyć drugą kompilację, zawieść ją na festiwal i do dystrybutorów.

SYLWETKI TWÓRCÓW

Bernardo Bertolucci – urodził się w 1941 w Parmie. Włoski reżyser, scenarzysta, poeta. Syn Attilio Bertolucciego - poety, krytyka literackiego i filmowego. Ojciec dbał o jego edukację artystyczną i często zabierał go na pokazy filmów i wieczory literackie. W wieku 15 lat Bernardo zaczął eksperymentować z kamerą szesnastką i wkrótce gotowe były dwa krótkometrażowe filmy dokumentalne. Jego drugą obok filmu pasją była literatura, w której także próbował swoich sił. Jego pierwszy zbiorek poezji „W poszukiwaniu tajemnicy” otrzymał Premio Verreggio - jedną z najważniejszych nagród literackich we Włoszech. W 1958 roku Bertolucci zaczął studiować na Uniwersytecie Rzymskim. Poznał wtedy Pier Paolo Pasoliniego. Zauroczony reżyserem-skandalistą coraz mniej czasu poświęcał studiom oraz poezji, a coraz bardziej angażował się w kręcenie filmów. Wkrótce powstał ich wspólny scenariusz i film *Włóczykij* (1961), przy którym Bertolucci pełnił funkcję asystenta Pasoliniego. Po tym poważnym filmowym epizodzie Bertolucci porzucił akademię przed dyplomem i nakręcił swój debiut *Kostucha* (1962). Kolejny obraz, *Przed rewolucją*, został dostrzeżony na festiwalu filmowym w Cannes w 1964 roku i zapowiadał już przyszły styl i zainteresowania reżysera.

Przez kolejne pięć lat Bertolucci realizuje filmy dokumentalne i krótkometrażowe (m.in. *Droga nafty* z 1966, *Agonia* z 1969), pisze także scenariusze (m.in. do *Ballady za miliard* Gianni Pucciniego oraz *Dawno temu na dzikim zachodzie*, spaghetti westernu Sergio Leone). Następnym pełnometrażowym filmem reżysera jest *Partner*, będący zamknięciem etapu, w którym Bertolucci bezpośrednio odwoływał się do estetyki nowofalowej. Szczególny wpływ na włoskiego filmowca miał Jean-Luc Godard i jego kolażowa, paradokumentalna stylistyka. I choć w następnych filmach Bertolucci odnajdzie swój własny język filmowy, z Godardem zawsze będzie łączyła go niechęć do mieszczańskiej tradycji, w której obaj wyrosli i z którą próbowali zerwać. Motyw rewolty lub ucieczki od zachodniej, skostniałej kultury, pojawiać się będzie u Bertolucciego w wielu kolejnych filmach.

Dwa następne filmy, nakręcone w 1970 roku *Strategia pająka* i *Konformista* były adaptacjami słynnych utworów literackich. *Strategia pająka* to thriller oparty na opowiadaniu Borgesa, *Konformista* z kolei jest adaptacją opowiadania Alberto Moravii. W obu tych filmach kluczowym współpracownikiem reżysera stał się wybitny operator Vittorio Storaro. Storaro ze swymi radykalnymi teoriami na temat dominacji obrazu, budowania znaczeń przede wszystkim poprzez jego kompozycję, barwę, a zwłaszcza operowanie światłocieniem doskonale zgrał się z Bertoluccim-estetą.

Dwa lata później reżyser odniósł wielki sukces kontrowersyjnym *Ostatnim taniem w Paryżu* z Marlonem Brando i Marią Schneider w rolach głównych. Radykalne jak na tamte czasy sceny erotyczne sprawiły, że film wywołał wielki skandal i interwencje cenzury w wielu krajach, a we Włoszech przez jakiś czas w ogóle nie był dopuszczony na ekrany. Wydarzenia te przysłoniły niestety egzystencjalny wymiar filmu, sprowadzając go do obyczajowej sensacji. *Ostatnie tango w Paryżu* przyniosło Bertolucciemu pierwszego Oscara.

W 1976 r. wyreżyserował *Wiek XX*, trwający ponad pięć godzin epicki film obrazujący trwającą dwa pokolenia walkę między lewicą i faszystami. W rolach głównych wystąpili Burt Lancaster, Robert De Niro, Donald Sutherland i Gerard Depardieu. Potem powstały *Księżyc* (1979) i *Tragedia śmiesznego człowieka* (1981), nagrodzona na festiwalu w Cannes.

W 1987 roku Bertolucci rozpoczyna realizację swojej „orientalnej trylogii”. Otwiera ją *Ostatni cesarz* (1987), gorzka i melancholijna biografia Pu Yi, marionetkowego chińskiego cesarza. Reżyser pokazuje losy bohatera od dzieciństwa w Zakazanym Mieście przez

japońską okupację aż do reedukacji w Chińskiej Republice Ludowej. *Ostatni cesarz* okazał się największym do tej pory sukcesem Bertolucciego. Okrzyknięty jednogłośnie arcydziełem, cieszył się również powodzeniem wśród widzów. Jako pierwszy film w historii otrzymał Oscary we wszystkich kategoriach, w których był nominowany. Równie udany był kolejny element trylogii *Pod osłoną nieba*, ekranizacja powieści Paula Bowlesa - pisarza z pokolenia "beat generation". Obraz ten jest chyba najpełniejszym i najbardziej osobistym filmem Bertolucciego, uciekającego tak jak jego bohaterowie – grani przez Johna Malkovicha i Debrę Winger - od cywilizacji, alienującej kultury i przede wszystkim od siebie. Ostatnim filmem serii jest *Mały Budda*.

W 1996 Bertolucci realizuje pean na cześć młodości, piękna tokańskiego krajobrazu, wina i miłości – *Ukryte pragnienia*, z młodziutką Liv Tyler w roli głównej. W kolejnych filmach - *Rzymska opowieść* (1998), *Marzyciele* (2003) - również w centrum umieszcza młodych bohaterów i zdaje się tęsknić za czasami własnej młodości, buntowniczymi latami 60-tymi.

Filmografia:

1962 – Kostucha / La commare secca
1964 - Prima della rivoluzione / Przed rewolucją
1966 - La via del petrolio / Droga nafty (dok.)
1967 - Agonia (nowela w filmie Amore e rabbia / Miłość i wściekłość)
1968 – Partner
1970 - Strategia pająka / Strategia del ragno
1970 - Konformista / Il conformista
1971 - La salute è malata o i poveri morirono prima / Zdrowie jest chore, czyli biedni umrą wcześniej (śr.m., dok.)
1972 - Ostatnie tango w Paryżu / Last Tango in Paris
1976 - Wiek XX / Novecento
1979 - Luna
1981 - Tragedia śmiesznego człowieka / La tragedia di un uomo ridicolo
1987 - Ostatni cesarz / The Last Emperor
1990 - Pod osłoną nieba / The Sheltering Sky
1993 - Mały Budda / Little Buddha
1996 - Ukryte pragnienia / Stealing Beauty
1998 - Rzymska opowieść / Besieged
2002 - Histoire d'eau (nowela w 10 minut później: wiolonczela / Ten Minutes Older: The Cello)
2003 – Marzyciele / The Dreamers

Mike Figgis - urodził się w 1948 roku w Carlisle, reżyser, producent, muzyk, pisarz. Przez pierwsze lata życia wraz z rodziną wiele podróżował, by w 1956 zamieszkać w Newcastle. Tam Figgis udzielał się w licznych zespołach rockowych, grał m.in. z Bryanem Ferry. W latach 1967-70 studiował muzykę w Londynie i nagrywał z zespołem stworzonym przez Charlie Wattsa z The Rolling Stones. W 1980 roku zostawił grupę People Show, z którą koncentrował na całym świecie i rozpoczął reżyserowanie sztuk teatralnych i filmów. Wkrótce stał się uznanym w całej Europie reżyserem teatralnym, którego oryginalne prace cieszyły się sporym powodzeniem. Jest również autorem trzech sztuk teatralnych: „Redheugh”, „Slow Fade”, „Animals of the City” oraz kilku książek. W 1976 r. zapisał się na kurs filmowy w Britain's National Film School. Szkoła ta wraz z Channel 4 pomogła mu w 1984 zrealizować obiecujący krótki film *The House*. Z kolei wsparcie znanego producenta Davida Puttnama pozwoliło mu na debiut fabularny - *Burzliwy poniedziałek* (1988) z

udziałem Stinga, Tommy Lee Jonesa, Seana Beana i Melanie Griffith. Sukces tego filmu otworzył mu drogę do Hollywood. Tam Figgis zrealizował m.in. *Wydział wewnętrzny* (1990) z Andy Garcia i Richardem Gere, *Wersję Browninga* (1994), z udziałem Alberta Finneya, Greta Scacchi, Matthew Modine'a. W 1995 przyszedł największy sukces w filmowej karierze reżysera. Film *Zostawić Las Vegas*, do którego Figgis napisał scenariusz, muzykę i który wyreżyserował zdobył cztery nominacje do Złotego Globu, dwie do Oscara. Jedna z tych nominacji zamieniła się w nagrodę dla Nicolasa Cage za rolę alkoholika, który postanawia zapisać się na śmierć. Figgis jakby przestraszył się rozgłosu i fleszy aparatów, bo od tamtej pory konsekwentnie trzyma się na uboczu filmowego przemysłu. Realizuje kameralne dramaty (*Namiętność panny Julity*, 1999), filmowe eksperymenty (*Timecode*, 2000, *Hotel*, 2001), które chętnie zapraszane są na festiwale, ale nie docierają do szerszej widowni. Figgis, filmowiec z przeszłością muzyka, starannie dobiera i opracowuje ścieżki dźwiękowe swoich filmów.

Filmografia:

- 1984 – The House (tv)
- 1988 – Burzliwy poniedziałek / Stormy Monday
- 1990 – Wydział wewnętrzny / Internal Affairs
- 1991 – Wychodząc z mroku / Liebestraum
- 1991 – Women&Man2: In Love There Are No Rules (tv)
- 1993 – Mr. Jones
- 1994 – Wersja Browninga / The Browning Version
- 1995 – Zostawić Las Vegas / Leaving Las Vegas
- 1997 – Romans na jedną noc / One Night Stand
- 1999 – The Loss of Sexual Innocence
- 1999 – Namiętność panny Julity / Miss Julie
- 2000 – Timecode
- 2001 – Hotel
- 2002 – The Battle of Orgreave
- 2002 – About Time2 (nowela w 10 minut później: wiolonczela / Ten Minutes Older: The Cello)
- 2003 – Red, White and Blues (tv, odcinek serialu The Blues)
- 2003 – Cold Creek Manor

Jiri Menzel – urodził się w 1938 roku w Pradze. Aktor, reżyser filmowy oraz teatralny, scenarzysta. Absolwent FAMU (Filmová a Televizní Fakulta Akademie Muzických Umění) zaliczany do grona głównych przedstawicieli czeskiej szkoły filmowej. Jako reżyser zadebiutował krótkim filmem *Śmierć pana Baltzara* w zbiorze nowel *Perły na dnie* (1964), na który złożyły się adaptacje prozy Bohumila Hrabala. Już w debiucie Menzel wykazał doskonały zmysł obyczajowej obserwacji i subtelny ironię, które do pełni głosu dochodzą w zrealizowanym w 1966 roku filmie pt. *Pociągi pod specjalnym nadzorem*. Kolejne spotkanie z prozą Hrabala, to oparta na powieści pod tym samym tytułem, historia 18-letniego absolwenta kolejarzkiej szkoły zawodowej, Milosza Hrmy, odprawiającego podczas wojny pociągi na zagubionej wśród lasów maleńkiej stacji kolejowej. Film został nagrodzony m.in. na MFF w Mannheim oraz uhonorowany Oscarem w kategorii Najlepszy Film Nieanglojęzyczny. Do dziś *Pociągi pod specjalnym nadzorem* uznawane są za jeden z najwybitniejszych obrazów w historii czechosłowackiej kinematografii. W 1967 roku Menzel nakręcił *Kapryśne lato*, melancholijny i pełen humoru portret trzech starzejących się przyjaciół, których leniwą codzienność przerywa wizyta w miasteczku atrakcyjnej akrobatki. Film ten otrzymał nagrodę na MFF w Karlowych Warach. Potem reżyser wraca do Hrabala

ekranizacją *Skowronków na uwięzi* opowiadającą o duchowej kondycji czeskiej inteligencji. Niestety nakręcony materiał cenzura zatrzymała na półkach. Jego światowa premiera miała miejsce dopiero w 1990 roku na MFF w Berlinie, gdzie *Skowronki na uwięzi* zdobyły Złotego Niedźwiedzia. W 1968 roku Menzel realizuje kryminalną komedię *Zbrodnia w nocnym lokalu*, a po interwencji wojsk Układu Warszawskiego w tym samym roku porzuca film na rzecz teatru. Do kina wraca sześć lat później współczesnym dramatem obyczajowym *Kto szuka złotego dna* oraz nostalgicznymi komediami *Na skraju lasu* (1976) i *Cudowni mężczyźni z korbką* (1978). Wraca również do twórczości Hrabala i przenosi na ekran dwie jego kolejne powieści. *Postrzyżyny* (1980) to pełna niezwykłych bohaterów komiczna idylla pokazująca beztrudne lata 20., a *Święto przebiśniegu* (1983) obraz współczesności. Do wątków z tego drugiego wraca Menzel w komedii *Wsi moja sielska, anielska* (1985). W latach 90-tych reżyser realizuje m.in. *Operę żebraczą* (1991) według sztuki Vaclava Havla. Współpracuje z praskimi teatrami i wykłada reżyserię w akademii filmowej w Pradze, często występuje również w filmach innych reżyserów. Zagrał m.in. główną rolę w *Małej apokalipsie* Costy-Gavrasa opartej na powieści Tadeusza Konwickiego, wystąpił w *Grze o jabłko* Very Chytilovej oraz we *Wszystko, co kocham* Martina Sulika.

Wybrana filmografia:

- 1964 - Śmierć pana Baltazara / Smrt pana Baltazara (nowela w filmie *Perły na dnie / Perličky na dně*)
- 1965 - Zbrodnia w żeńskiej szkole / Zločin v dívčí škole (nowela w filmie o tym samym tytule)
- 1966 - Pociągi pod specjalnym nadzorem / Ostře sledované vlaky
- 1967 - Kapryśne lato / Rozmarné léto
- 1968 - Zločin v šantánu / Zbrodnia w nocnym lokalu
- 1969 - Skowronki na uwięzi / Skřivánci na nití
- 1974 - Kto szuka złotego dna / Kdo hledá zlaté dno
- 1976 - Na skraju lasu / Na samotě u lesa
- 1978 - Cudowni mężczyźni z korbką / Báječní muži s klikou
- 1980 - Postrzyżyny / Postřižiny
- 1983 - Święto przebiśniegu / Slavnosti sněženek
- 1985 - Wsi moja sielska, anielska / Vesničko má středisková
- 1989 - Konec starých časů / Konec starych časów
- 1991 - Żebrácká opera / Opera žebracza
- 1994 - Život a neobyčejná dobrodružství vojáka Ivana Čonkina / Žycie i nezvykle przygody żołnierza Iwana Czonkina
- 2002 - One Moment (nowela w 10 minut później: wiolonczela / Ten Minutes Older: The Cello)

István Szabó – urodził się w 1938 w Budapeszcie. Reżyser, scenarzysta, aktor, producent. Eksperymentator i wizjoner kina. Jeden z czołowych przedstawicieli średniego pokolenia węgierskich twórców filmowych o międzynarodowym uznaniu. Jego twórczość stanowi pomost pomiędzy obrazami starych mistrzów: Miklósa Jancsó, Károlya Makka, Zoltána Fábri, Andrása Kovácsa, a młodymi przedstawicielami węgierskiej kinematografii : Pétera Gothára, Gyuli Gazdaga czy Istvána Dárdayego.

Szkołę filmową w Budapeszcie Szabó ukończył w 1961 roku i początkowo jawił się jako zwolennik kina autorskiego, filmowy eksperymentator, wizjoner opowiadający za pomocą wizualnych metafor o skomplikowanej historii swojego kraju. Jego krótkometrażowy film *Koncert*, zrealizowany zaraz po skończeniu studiów nagrodzony został przez węgierskich

krytyków. Inne jego krótkie metraże zdobywały nagrody na międzynarodowych festiwalach filmowych. Obraz pod tytułem *Ty (Te)* nagrodzony został na MFF w Cannes w 1966 roku, natomiast film *Budapest, za co go kocham (Budapest, amiért szeretem)* zdobył Grand Prix na MFF w Oberhausen. Debiutancki film fabularny *Wiek marzeń (Álmodozások kora)*, zrealizowany w 1964 roku nagrodzony został na MFF w Locarno. Dwa kolejne obrazy, skupiające się na wspomnieniach z dzieciństwa i poruszające problem wchodzenia w dorosłość *Ja, twój syn* (1966) i *Film o miłości* (1970) były również wielokrotnie nagradzane. I choć filmy z pierwszej fazy twórczości przynosiły mu nagrody na festiwalach, trudno było z nimi przedrzeć się do świadomości zagranicznego widza. Zmienił to *Mefisto* z 1981 roku, który nie dość, że zgromadził ponad 20 nagród, włączając między innymi Oscara za najlepszy film zagraniczny, to dzięki nowemu, przystępniejszemu stylowi opowiadania cieszył się powodzeniem widowni. Szabó zrezygnował z formalnych eksperymentów na rzecz bardziej realistycznej konwencji. Także tematyka jego dzieł stała się bardziej uniwersalna. Najczęściej opowiadały one o nieustannych zmaganiach jednostki z bezlitosnymi mechanizmami historii. To sprawiło, że jego filmy oprócz nagród na festiwalach zdobyły również szerszą widownię, także na Zachodzie. Wielkim atutem *Mefisto* była bez wątpienia kreacja Klausa-Marii Brandauera, który wystąpił w dwóch kolejnych filmach węgierskiego reżysera: *Pułkownik Redl* i *Hanussen*. Oba tytuły spotkały się z entuzjastycznym przyjęciem krytyków oraz publiczności. Zebrały wiele nominacji i nagród na międzynarodowych festiwalach i konkursach. Były to między innymi nagroda canneńskiego jury i dwie nominacje Amerykańskiej Akademii Filmowej dla filmu *Pułkownik Redl*.

Po sukcesach na arenie międzynarodowej Szabó powrócił w 1991 roku do węgierskich tematów w *Kochanej Emmie, drogiej Böbe* - gorzkiej refleksji o przemianach, jakie dokonały się w jego ojczyźnie przez ostatnie 40 lat niefaskawej historii. Film ten zdobył Srebrnego Niedźwiedzia na festiwalu w Berlinie. Jednym z ostatnich jego filmów jest *Kropla słońca* nakręcona w 1999. Ta epicka, trzygodzinna, saga rodziny Sonnenscheinów, pokazująca jej losy na przestrzeni całego, niepokojonego totalitaryzmem, XX wieku jest doskonałym podsumowaniem kariery Istvána Szabó.

Obecnie István Szabó pracuje nad pierwszym w swojej karierze filmem komediowym z udziałem Jeremy Ironsa.

Filmografia:

- 1959 - A hetedik napon / Siódmego dnia (etiuda szkolna, dok.)
- 1960 - Herkulesfürdei emlék / Wspomnienia z łaźni Herkulesa (etiuda szkolna, dok.)
- 1960 - Ruth Freidenheim (etiuda szkolna, dok.)
- 1960 - Koncert / Koncert (film dyplomowy, dok.)
- 1961 - Variációk egy témára / Wariacje na jeden temat (dok.)
- 1962 - Te / Ty (dok.)
- 1964 - Wiek marzeń
- 1966 - Ja, twój syn / Apa
- 1967 - Kegyelet / Pietyzm (dok.)
- 1970 - Film o miłości / Szerelmesfilm
- 1971 - Álom a házról / Sen o domu (dok.)
- 1971 - Budapest, amiért szeretem / Budapeszt, dlaczego go kocham (dok.)
- 1973 - Ulica Strażacka 25 / Tűzoltó utca 25.
- 1973 - Osbemutató / Premiera
- 1976 - Budapesztańskie opowieści
- 1977 - Várostérkép - Budapest / Plan miasta - Budapeszt (dok.)
- 1978 - Helyszínek vasárnap / Niedzielne miejsca (dok.)
- 1979 - Zaufac / Bizalom

1979 - Der grüne Vogel / Zielony ptak
1981 - Mefisto
1982 - Katzenspiel / Kocie zabawy
1982 - Levél apámhoz / List do ojca (dok.)
1983 - Bali
1984 - Pułkownik Redl / Redl ezredes
1988 - Hanussen
1990 - Schadzka z Wenus / Találkozás Vénusszal
1991 - Kochana Emma, droga Böbe / Édes Emma, drága Böbe. Vázlatok, aktok
1995 - Offenbach's Geheimnis / Tajemnice Offenbacha
1996 - Steading The Boat (dok.)
1999 - Kropla słońca / A napfény íze
2001 - Taking sides
2002 – Ten Minutes After (nowela w 10 minut później: wiolonczela / Ten Minutes Older: The Cello)

Claire Denis – urodziła się w 1948 roku w Paryżu. Dzieciństwo spędziła podróżując po Afryce. W 1971 roku skończyła reżyserię na paryskiej uczelni IDHEC. Pracowała w telewizji, kręciła filmy dokumentalne dla Jérôme Savary's Magic Circus. W latach 1974-87 asystowała na planach filmowych u takich reżyserów jak Costa-Gavras (*Hanna K.*, 1983), Wim Wenders (*Paris, Texas*, 1984, *Niebo nad Berlinem*, 1987), Jim Jarmusch (*Poza prawem*, 1986). W swoim debiucie, *Chocolat* z 1987 roku, Denis wykorzystała swoje doświadczenia z dorastania w Afryce. Film docenili selekcyjnerzy MFF w Cannes i zakwalifikowali go do głównego konkursu. Kolejnymi filmami, m.in. *Nénette et Boni* (1996) nagrodzonym Złotym Leopardem na MFF w Locarno, czy *Beau travail* (1999) wyróżnionym na festiwalach w Berlinie i Rotterdamie udowodniła, że jest jedną z najciekawszych reżyserek nie tylko we Francji ale i na świecie.

Filmografia:

1987 – Chocolat
1988 – Man No Run
1989 – S'en fout la mort
1990 – Jacques Rivette, le veilleur (tv)
1991 – Keep It for Yourself
1991 – Pour Ushari Ahmed Mahmoud, Soudan (nowela w filmie Contre l'oubli)
1994 – J'ai pas sommeil
1994 – US Go Home (nowela w telewizyjnym Tous les garçons et les filles de leur âge)
1994 – Boom-Boom
1995 - Nice, Very Nice (nowela w À propos de Nice, la suite)
1996 – Nénette et Boni
1996 – Déclaration (tv)
1999 – Beau travail
2001 – Trouble Every Day
2002 – W piątek wieczorem / Vendredi soir
2002 – Vers Nancy (nowela w 10 minut później: wiolonczela / Ten Minutes Older: The Cello)

Volker Schlöndorff – urodził się w 1939 w Wiesbaden, reżyser i scenarzysta. Jako 15-letni uczeń wyjechał do Francji, tam ukończył gimnazjum i zaczął studia na wydziale ekonomii politycznej, później studiował w paryskim IDHEC. Pod koniec studiów rozpoczął pracę we

francuskiej telewizji, krecił m.in. reportaże z Algierii i Wietnamu., zrealizował niedopuszczony do dystrybucji film krótkometrażowy *Kogo to obchodzi*, o Francuzach mieszkających we Frankfurcie. Był także asystentem trzech wielkich reżyserów: Alaina Resnais (*Zeszłego roku w Marienbadzie*, 1961), Jeana-Pierre Melville (*Leon Morin pretre*, 1961) i Louisa Malle (*Zazie w metrze*, 1960, *Życie prywatne*, 1962, *Błędny ogień*, 1963, *Viva Maria!*, 1965). Jego debiutem fabularnym były *Niepokoje wychowanka Törlessa* (1966) na podstawie powieści Roberta Musila. Film będący analizą źródeł faszyzmu kryjących się w kostiumie kajzerowskich Niemiec wyróżniono nagrodą FIPRESCI na MFF w Cannes. Tym samym zwrócił on uwagę na młodą zachodnioniemiecką kinematografię. *Niepokoje...* to pierwsza z adaptacji wielkiej światowej literatury jakiej dokonał Schlöndorff. Potem sięgał jeszcze po dzieła Prousta, von Kleista, Grassa, Millera, Frischa, Bölla. Prawdziwy rozgłos przyniosła reżyserowi adaptacja prozy tego ostatniego – *Utracona cześć Katarzyny Blum* (1975). Opowieść, wymierzona w fałszywie rozumianą wolność prasy i zniesławianie w atmosferze politycznej nagonki, przyniosła filmowi Schlöndorffa nagrody Niemieckiej Akademii Filmowej oraz laury na MFF w San Sebastian. Pozycję tego reżysera w światowej kinematografii umocnił *Blaszany bębenek* (1979), będący ekranową wersją powieści Günthera Grassa pod tym samym tytułem. Film z Danielem Olbrychskim w jednej z głównych ról zdobył Złotą Palmę w Cannes oraz Oscara w kategorii Najlepszy Film Nieanglojęzyczny. W latach 80-tych najgłośniejszym przedsięwzięciem Schlöndorffa była *Miłość Swanna* (1983), adaptacja jednego z tomów „W poszukiwaniu straconego czasu” Marcela Prousta, z Jeremy Ironsem w tytułowej roli. Obrazem tym reżyser dał wyraz swojej fascynacji francuską sztuką i kulturą. Przez następne kilka lat Schlöndorff realizował filmy w Stanach Zjednoczonych, m.in. *Śmierć komiwojażera* (1985) z głośną rolą Dustina Hoffmana, *Zmowa starców* (1987), *Opowieść podręcznej* (1990). Europejskiej widowni przypomniał się bardzo udaną adaptacją powieści Maxa Frischa pt. *Homo Faber* z 1991 roku. W latach 90-tych zrealizował jeszcze m.in. pięciogodzinny film-wywiad z Billy Wilderem *Jak to zrobicieś, Billy?* (1992), nagrodzonego w Wenecji *Króla Olch* (1996), kręconego w Polsce z Johnem Malkovichem w roli głównej, *Legendę Rity* (1999). W 1992 r. został dyrektorem berlińskiego studia filmowego Babelsberg. W czasie swojej kariery współpracował m.in. z aktorką i późniejszą reżyserką Margaretą von Trotta, która przez 10 lat była jego żoną.

Filmografia:

- 1960 - Wen kümmerns.../ Kogo to obchodzi (kr.m.)
- 1966 - Niepokoje wychowanka Törlessa / Der junge Törless
- 1967 - Mord und Totschlag / Mord i cios śmiertelny
- 1969 – Michael Kohlhaas / Michael Kohlhaas – Der Rebell
- 1970 - Plötzliche Reichtum der armen Leute von Kombach / Nagłe wzbogacenie się biednych ludzi z Kombach
- 1970 - Baal (tv)
- 1971 - Die Moral der Ruth Halfbass / Moralność Ruth Halfbass
- 1975 - Utracona cześć Katarzyny Blum / Verlorene Ehre der Katharina Blum
- 1976 - Fangschuss / Strzał z litości
- 1978 - Niemcy jesienią / Deutschland im Herbst (dok.)
- 1979 - Blaszany bębenek / Die Blechtrommel
- 1980 - Der Kandidat / Kandydat (dok.)
- 1981 - Die Falschung / Fałszerstwo
- 1983 - Krieg und Frieden / Wojna i pokój (dok.)
- 1983 - Miłość Swanna / L`amour de Swann
- 1985 - Śmierć komiwojażera / Death of a Salesman

1987 - Zmowa starców / A Gathering of Old Men
1990 - Opowieść podręcznej / Handmaids Tale
1991 - Homo Faber / The Voyager
1992 - The Michael Nyman Songbook / Pieśni Michaela Nymana (dok.)
1996 - Król Olch / The Ogre
1998 - Palmetto
1999 - Die Stille nach dem Schuss / Legenda Rity
2002 - The Enlightenment (nowela w 10 minut później: wiolonczela / Ten Minutes Older: The Cello)

Michael Radford – urodził się w 1946 w Dehli, brytyjski reżyser i scenarzysta. Po uzyskaniu przez Indie niepodległości jego rodzice powrócili do ojczystego kraju. W wielkiej Brytanii, na uniwersytecie w Oksfordzie Radford zdobył wykształcenie pedagogiczne. Krótko pracował jako nauczyciel, po czym ukończył szkołę filmową w Beaconfield i od połowy lat 70-tych związał się z telewizją, realizując filmy dokumentalne oraz inscenizując sztuki. Jako reżyser filmów fabularnych zadebiutował dwoma kameralnymi dramataми psychologicznymi według powieści Jessie Kesson: *The White Bird Passes* (1980) i *Innym razem, w innym miejscu* (1983). Rozgłos zyskał filmem *1984* według słynnej powieści George'a Orwella z Johnem Hurtem w głównej roli i ostatnim występem Richarda Burtona. Sukces tego filmu otworzył Radfordowi drogę do realizacji kolejnych projektów. Najśłynniejszym stał się *Il postino* (1994) współtworzony z Massimo Troisim, włoskim reżyserem i komikiem. Opowieść o niezwykle przyjaźni chilijskiego poety, laureata nagrody Nobla, Pablo Nerudy i prostego listonosza z małej sycylijskiej wioski odniosła wielki sukces wśród widzów i krytyków na całym świecie (nagroda BAFTA za najlepszy film roku, nominacje do Oscara za reżyserię i scenariusz). Przez całe lata 90-te Radford jest również aktywny jako reżyser teatralny, by pod koniec dekady intensywniej zając się kinem. Najgłośniejszym filmem z tego okresu jest *Inna Beatrycze* (1999), stylowy thriller wypełniony jazzem, sugestywnymi obrazami nocnego życia Londynu, sensacyjną intrygą i przepełnionym erotyzmem wątkiem romansowym, będący hołdem złożonym tradycji czarnego kryminału.

Filmografia:

1980 - The White Bird Passes (tv)
1983 - Innym razem, w innym miejscu / Another Time, Another Place
1984 – 1984
1987 – Biała rozpusta / White Mischief
1994 – Il postino
1999 – Inna Beatrycze / B.Monkey
2000 – Dancing at the Blue Iguana
2002 – Addicted to the Stars (nowela w 10 minut później: wiolonczela / Ten Minutes Older: The Cello)
2002 – The Letters

Jean-Luc Godard - urodził się w 1930 r. w Paryżu. Syn lekarza, wychowany w Lozannie w rodzinie protestanckiej, w czasie studiów etnograficznych na Sorbonie należał do klubów filmowych, których działalność stała się zarysem nowego ruchu, nazwanego potem *nową falą*. Krytyk, uczeń André Bazina, współzałożyciel i współpracownik „Cahiers du Cinéma”, czasopisma krytyczno-filmowego, które zapoczątkowało w latach 50-tych odrodzenie nie tylko filmu francuskiego ale i światowego. W piśmie tym Godard zamieszczał ostre, bezkompromisowe artykuły o znanych i cenionych reżyserach starszego pokolenia. Jednak

tak naprawdę sam chciał filmy realizować. By zdobyć pieniądze na ich produkcję pracował, np. przy budowie zapory wodnej w Granade-Dixence zarobił na film *Operation beton* (1954).

Pod koniec lat 50-tych pisze wraz z Truffautem i Claude'em Chabrolem manifest "kina autorskiego", który sami autorzy manifestu nazywali "auteurism", a znany stał się pod nazwą Nowa Fala. Jego główna teza, brzmiała "każdy może być reżyserem". Według zasad manifestu Godard realizuje swój debiutancki film. Pełno w nim trzęsących się kadrów, zbitek montażowych czy wypowiedzi bohaterów prosto do kamery. Te zabiegi formalne, kamera z ręki, plan oświetlony naturalnym światłem to dzisiaj nic nadzwyczajnego, w *Do utraty tchu* (nagroda na MFF w Berlinie 1960 za najlepszą reżyserię) z 1959 były rewolucją.

Godard w kolejnych filmach nie trzymał się kurczowo wypracowanej przez siebie stylistyki i nakazów manifestu. Już jego drugi film *Żołnierz* (1960), o wojnie algierskiej, jest obrazem o wiele bardziej zaangażowanym politycznie i społecznie niż filmy Truffauta czy Rohmera, innych nowofalowych reżyserów. Zakazany przez francuską cenzurę przez trzy lata leżakuje na półce, a jego autor porzuca politykę na rzecz podważania obyczajowych tabu takimi filmami jak *Kobieta jest kobietą* (1961) czy *Pogarda*.

Oparta na książce Alberto Moravii *Pogarda* powstała w 1963 roku. Film miał olbrzymi budżet i gwiazdorską obsadę - Michel Piccoli i Brigitte Bardot – co sprawiło, że *Pogarda* stała się międzynarodowym sukcesem. Jean-Luc Godard nie spoczywał na laurach, kręcił coraz bardziej radykalne obrazy, z których każdy był sporym skandalem: powstaje *Kobieta zamężna* (1965, ocenzurowany z powodu sceny, w której bohaterka opala się topless), *Szalony Piotruś* (1966), w którym reżyser powraca do swego skłóconego ze światem bohatera znanego z *Do utraty tchu* i *Dwie lub trzy rzeczy, które o niej wiem* (1967), którego bohaterka, by realizować lansowany przez reklamę i obowiązujący styl życia i ubrania, dorabia sobie amatorską prostytutką. W *Made in USA* (1967) powracają raz jeszcze wszystkie motywy twórczości Godarda, stapiając się w wielki, fantastyczny i groteskowy paszkwil na zamerykanizowaną cywilizację przyszłości, w której bogactwo sąsiaduje z gwałtem i wyzwała jego istnienie. Ten sam problem porusza reżyser także w *Weekendzie* (1967).

Twórczość Godarda ilustruje ewolucję jego poglądów. Zaczynając od buntu w imię dość nieokreślonej, odczuwalnej emocjonalnie wolności indywidualnej, doszedł w końcu do wizji zdominowanej przez politykę i rewolucję, ukazał przenikliwy i okrutny obraz cywilizacji i jej perspektyw. W maju 1968 roku, gdy Paryż płonął od zamieszek studenckich, Godard odmawia robienia filmów według burżuazyjnych schematów. Uzbrowiony w nową, proletariacką świadomość staje się maoistą i zakłada Grupę Dziga Wiertow, kolektyw filmowy, nazwany na cześć rosyjskiego reżysera, twórcy słynnego *Człowieka z kamerą*, który gruntownie zanalizował problem walki klas w kinematografii i wymyślił metodę rewolucyjnego montażu. „Robić rewolucyjne filmy w stylu rewolucyjnym” - tak brzmi hasło Godarda po 1968 roku, a sam reżyser wdziera się na otwarcie festiwalu w Cannes, gdzie uniemożliwia podniesienie zasłony tak długo, dopóki notable kinematografii nie uznają racji rewolucji studenckiej Maja 68. Przez następnych kilka lat Godard realizuje filmy dla organizacji lewackich i zupełnie odcina się od komercyjnego nurtu kina. W latach 1968-72 kręci też filmy na zamówienie telewizji francuskiej, niemieckiej, włoskiej, angielskiej i czeskiej. Nie były one jednak emitowane, ponieważ uznano je za nieprzystępne dla widza telewizyjnego.

W roku 1972 wytwórnia Gaumont sfinansowała film *Tout va bien* (*Wszystko w porządku*), reklamowany jako wielki *come back* Godarda. Był to ostatni projekt zrealizowany przez Grupę Dziga Wiertow. Pozwolił on reżyserowi nawiązać ponowne stosunki z producentami, co doprowadziło w końcu do założenia spółki SONIMAGE w Grenoble. Wyposażona w

nowoczesną aparaturę elektroniczną i wideo umożliwiła mu eksperymenty nad filmową formą. W efekcie powstał dziesięciogodzinny serial telewizyjny, emitowany w 1976 r. przez francuską stację regionalną FR3 *Six fois deux – sur et sous la communication*. Na taśmie video został też zrealizowany film *Numero deux* (1975), wyświetlany w kinach. W 1979 o Godardzie znów robi się głośno. Jego film *Sauve qui peut (la vie)* z Isabelle Hupert, Jacquesem Dutronc i Nathalie Baye robił piorunujące wrażenie na widzach. Godard wykorzystał w nim lata spędzone na eksperymentowaniu z montażem, narracją i technologią wideo. W 1983 dostaje w Wenecji Złotego Lwa za *Imię Carmen*, w którym Carmen jest terrorystką. W 1987 znów wzbudza kontrowersje prezentując w Cannes swoją wersję "Króla Leara".

W 1995 r. 64. letni Jean-Luc Godard otrzymał Nagrodę im. Teodora W. Adorno za całokształt twórczości. Zdaniem komitetu decydującego o tym wyróżnieniu to *jeden z największych estetyków awangardy XX wieku*. Jean-Luc Godard zrealizował dotychczas ponad 90 filmów, które pojawiając się na festiwalach filmowych budziły namiętne spory wśród krytyków.

Wybrana filmografia:

- 1954 - Opération béton / Operacja: beton (kr.m., dok.)
- 1955 - Une femme coquette / Kokietka (kr.m.)
- 1957 - Tous les garçons s'appellent Patrick / Wszyscy chłopcy mają na imię Patryk (kr.m.)
- 1958 - Une histoire d'eau / Historia wody (kr.m., wspólnie z F. Truffaut)
- 1959 - Charlotte et son Jules (kr.m.)
- 1959 - Do utraty tchu / À bout de souffle
- 1960 - Le petit soldat / Żołnierz
- 1961 - Kobieta jest kobietą / Une femme est une femme
- 1962 - Życ własnym życiem / Vivre sa vie
- 1963 - Nowy świat / Le Nouveau Monde (nowela w filmie Rogopag)
- 1963 - Karabinierzy / Les Carabiniers
- 1963 - Pogarda / Le Mépris
- 1964 - Bande à part / Osobliwa szajka
- 1965 - Montparnasse-Levallois (nowela w filmie Paris vu par... / Paryż widziany przez...)
- 1965 - Kobieta zamężna / Une femme mariée
- 1965 - Alphaville / Alphaville, une étrange aventure de Lemmy Caution
- 1966 - Szalony Piotruś / Pierrot le fou
- 1966 - Męski, żeński / Masculin-Féminin
- 1967 - Made in USA / Made in USA
- 1967 - Dwie lub trzy rzeczy, które o niej wiem / Deux ou trois choses que je sais d'elle
- 1967 - Chinka / La Chinoise
- 1967 - Weekend
- 1968 - Le Gai Savoir / Radosna wiedza
- 1969 - Un film comme les autres / Film jak inne
- 1969 - Vent d'Est / Wiatr ze Wschodu
- 1970 - Pravda (śr.m.)
- 1970 - Jusqu'à la victoire / Aż do zwycięstwa
- 1971 - Vladimir et Rosa / Włodzimierz i Róża
- 1974 - Wszystko w porządku / Tout va bien (współreżyseria. J.-P. Gorin, dok.)
- 1975 - Numéro deux / Numer dwa
- 1976 - Comment ça va? (współreżyseria A.-M. Miéville, dok.)
- 1979 - Sauve (qui peut) la vie / Ratuj (kto może) życie
- 1981 - Passion / Pasja
- 1984 - Je vous salue Marie / Zdrowaś Mario (kr.m., dok.)

1984 – Détective / Detektyw
1987 - Soigne ta droite / Uważaj z prawej
1988 - Król Lear / King Lear
1988 - Armide (nowela w filmie Aria / Aria)
1990 - Nouvelle Vague (Nowa Fala)
1991 - Allemagne 90 neuf zéro
1993 - Hélas pour moi / Na moje nieszczęście
1996 - For Ever Mozart
2001 - Pochwała miłości / Éloge de l'amour
2002 - Dans le noir du temps (nowela w 10 minut później: wiolonczela / Ten Minutes Older: The Cello)
2003 - Notre musique / Nasza muzyka